

სამუზეუმო ტურიზმის როლი რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებაში
(აჭარის მაგალითზე)

**The role of museum tourism in the economic development of the region
(on the example of Adjara)**

რომან მამულაძე

*ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, პროფესორი,
ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემია*

ლედი ძნელაძე

*ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, პროფესორი
ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემია*

მერი გაბაიძე

*ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, ასისტენტ-პროფესორი
ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემია*

Roman Mamuladze

Phd, Professor, Batumi State Maritime Academy

Ledi Dzneladze

Phd, Professor, Batumi State Maritime Academy

Mery Gabaidze

Phd, Assistant Professor, Batumi State Maritime Academy

DOI: <https://doi.org/10.52340/gmg2023.01.26>

აბსტრაქტი: ნაშრომში „სამუზეუმო ტურიზმის როლი რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებაში (აჭარის მაგალითზე)“ წარმოდგენილია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ზოგიერთი მნიშვნელოვანი ეკონომიკური მაჩვენებლების საქართველოს შესაბამის მაჩვენებლებთან შედარებითი ანალიზი და შეფასებულია აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკის წვლილი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში.

გამოკვეთილია ტურიზმის სფეროს მნიშვნელობა რეგიონის ეკონომიკურ განვითარებაში. განხილული და შეფასებულია სამუზეუმო ტურიზმის პოტენციური შესაძლებლობების გამოყენების არსებული მდგომარეობა აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში.

აჭარის მაღალმთიანეთში ტურიზმის სფეროს შემდგომი განვითარების მიზნით შემოთავაზებულია კონკრეტული რეკომენდაციები, მათ შორის კომპლექსური სამუზეუმო დაწესებულებების შექმნის შესაძლებლობები.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკა, ტურიზმი, მუზეუმები, მაღალმთიანეთი, პრობლემები.

Abstract: The paper « The role of museum tourism in the economic development of the region (on the example of Adjara)» presents a comparative analysis of economic indicators between the Autonomous Republic of Adjara and Georgia, evaluating Adjara's contribution to the country's economic development. The importance of tourism for the region's economy is emphasized, along with an assessment of the current utilization of museum tourism potential in Adjara. Specific recommendations are proposed to further develop tourism in the highlands of Adjara, including the possibility of creating complex museum institutions.

Keywords: economy, tourism, museums, highlands, problems.

სახელმწიფოებრივი მშენებლობის მოცემულ ეტაპზე საქართველო უამრავი გამოწვევის წინაშეა, რომელთა შორის უმნიშვნელოვანესია ეკონომიკური, ეკოლოგიური, დემოგრაფიული და სხვა სახის გამოწვევები. არსებულ და პოტენციურ გამოწვევებთან ბრძოლა შეუძლებელია, როგორც მთლიანად ქვეყნის, ისე, მისი ცალკეული რეგიონების სწრაფი ეკონომიკური განვითარების, ცხოვრების დონის ამაღლების და მოსახლეობის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესების გარეშე. სწორედ, ეკონომიკური ხასიათის გამოწვევები განაპირობებს ისეთი ნეგატიურ პროცესებს, როგორცაა სამუშაო ძალის ქვეყნიდან გადინება, და ზოგადად, ემიგრაციის არასასურველი მაჩვენებელი, მთიანი რეგიონების დაცარიელება, სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის და შობადობის დაბალი მაჩვენებლები და სხვ.

ქვეყნის სწრაფ ეკონომიკურ განვითარებასთან ერთად მნიშვნელოვანია უზრუნველყოფილი იყოს თანაბარი რეგიონული განვითარებაც, რისი მიღწევაც, სახელმწიფოს სწორ ეკონომიკურ პოლიტიკასთან ერთად, შეუძლებელია ცალკეულ რეგიონებში არსებული პოტენციური შესაძლებლობების, მათ შორის ტურისტულ-რეკრეაციული რესურსების ეფექტიანი გამოყენების გარეშე. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია ობიექტურად შეფასდეს, როგორც მთლიანად ქვეყანაში, ისე, ცალკეულ რეგიონებში არსებული ეკონომიკური მდგომარეობა, სიღრმისეულად გაანალიზდეს ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე უმთავრესი გამოწვევები, გამოვლინდეს რეგიონებისა და ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების ახალ-ახალი შესაძლებლობები და შემუშავდეს რეკომენდაციები, რომელთა შესრულებაც ხელს შეუწყობს ქვეყნის სწრაფ ეკონომიკურ განვითარებას.

საქართველო ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილი, დაახლოებით 65% მთიანი რელიეფია¹. მთიანი, განსაკუთრებით კი, მაღალმთიანი დასახლებების ბუნებრივი, ეკონომიკური თუ სასოფლო-სამეურნეო რესურსები მნიშვნელოვნად განსხვავდება, 1. <https://mrdi.gov.ge/ka/about/საქმიანობა/მთის%20განვითარება>

როგორც სხვა ტიპის დასახლებებისაგან, ასევე ერთმანეთისგანაც. თანამედროვე პირობებში, მაღალმთიანეთის დამახასიათებელ თავისებურებად გაუარესებული სოციალური, კერძოდ კი სამეურნეო და საცხოვრებელი პირობები გვევლინება, რაც მაღალმთიანი რეგიონებიდან მოსახლეობის მიგრაციის ერთ-ერთი მიზეზია.

საქართველოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რეგიონის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი მაღალმთიანია, რომლისთვისაც დამახასიათებელია იგივე სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები, რაც ზოგადად საქართველოს სხვა მაღალმთიანი რეგიონებისთვის არის დამახასიათებელი.

საქართველოს მაღალმთიან რეგიონებში მცხოვრები მოსახლეობის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესება და საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე თანაბარი სოციალური და ეკონომიკური განვითარება წარმოადგენს ქვეყნის რეგიონული განვითარების პოლიტიკის ძირითად მიმართულებას, რომლის უზრუნველყოფის მიზნით საქართველოს პარლამენტმა ჯერ კიდევ 1999 წელს მიიღო კანონი „მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების შესახებ“². აღნიშნული კანონი გავრცელდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ზღვის დონიდან 1000 მეტრის ზევით მდებარე 200-ზე მეტ დასახლებაზე. გარდა ამისა, 2015 წელს საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა კანონი „მაღალმთიანი რეგიონების განვითარების შესახებ“³, რომლის მიხედვითაც მაღალმთიან დასახლებებში მცხოვრები მოსახლეობისათვის დაწესდა რიგი სოციალური შეღავათები. 2019 წელს კი შემუშავებული იქნა „საქართველოს მაღალმთიანი დასახლებების განვითარების 2019-2023 წლის სტრატეგია“⁴. აღნიშნული დოკუმენტით ირკვევა, რომ 2002 წლიდან 2014 წლამდე პერიოდში მაღალმთიან დასახლებებში მცხოვრები მოსახლეობის რაოდენობა შემცირდა 28%-ით. იგივე დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ საქართველო მაღალმთიან დასახლებებში მცხოვრები მოსახლეობის 47.8% ცხოვრობს მაღალმთიან აჭარაში [1. გვ. 9.]

საქართველოს მთავრობის ეკონომიკური პოლიტიკის და განხორციელებული ღონისძიებების მიუხედავად აჭარის, ისე როგორც საქართველოს სხვა მაღალმთიანი დასახლებები ხასიათდება მთელი რიგი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემებით, რომლის ერთ-ერთ მიზეზსაც რიგი შესაძლებლობების, მათ შორის მაღალმთიანი რეგიონების ტურისტული პოტენციალის არასრული გამოყენება წარმოადგენს.

აჭარის ა.რ.-ს განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებაში, რასაც ადასტურებს აჭარის ზოგიერთი ეკონომიკური მაჩვენებლების მნიშვნელობები და მათი წილი ქვეყნის შესაბამის მაჩვენებლებში (იხ. ცხრილი 1).

მონაცემებით ირკვევა, რომ აჭარის ა.რ.-ის ფართობი შეადგენს ქვეყნის ფართობის 4.1%-

2. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/19210?publication=16>

3. <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/2924386?publication=5>

4. <file:///C:/Users/gmamu/Downloads/strategy%20-%20geo.pdf>

ს. მიუხედავად ამისა, აჭარაში ცხოვრობს ქვეყნის მოსახლეობის 9.5%, ხოლო აჭარის ა.რ.-ში შექმნილი მშპ-ს მოცულობის წილი ქვეყნის შესაბამის მაჩვენებელში დაახლოებით 10%-ია, რაც ადასტურებს, რომ აჭარის ა.რ.-ს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ქვეყნის მშპ-ს ფორმირებაში.

რაც შეეხება ცხოვრების დონეს, აჭარაში მშპ ერთ სულ მოსახლეზე 2020 წელს შეადგენდა 10890.6 ლარს, რაც გაცილებით ნაკლებია ქვეყნის შესაბამის მაჩვენებლის საშუალო მნიშვნელობაზე. კერძოდ, 2020 წელს საქართველოში მშპ ერთ სულ მოსახლეზე შეადგენდა 13234. 1 ლარს, რაც 2 343.5 ლარით აღემატება აჭარის შესაბამის მაჩვენებელს. ასევე, არასახარბიელოა უმუშევრობის დონე, რომელიც 2021 წლის მონაცემებით 19,2% შეადგენდა. აღსანიშნავია, რომ უმუშევრობის დონე ყველაზე მაღალია ახალგაზრდებში. კერძოდ, 15-19 წლის ასაკობრივ ჯგუფში ის შეადგენს 52.2%-ს, 20-24 წლის - 41.0%-ს, 25-29 წლის - 27.8%-ს. 2021 წელს 2020 წელთან შედარებით აჭარის ა.რ.-ში უმუშევრობის დონე გაიზარდა 0.5%-ით.

ცხრილი №1

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ზოგიერთი ეკონომიკური მაჩვენებლების წილი საქართველოს ეკონომიკურ მაჩვენებლებში

				2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1.	ფართობი, კვ.კმ	საქართველო	კვ.კმ	69 700						
			%	100						
		აჭარა	კვ.კმ	2 900						
			%	4.16						
2.	მოსახლეობა	საქართველო	ათასი კაცი	3 728.6	3 726.4	3 729.6	3 723.5	3 716.9	3 728.6	3 688.6
			%	100	100	100	100	100	100	100
		აჭარა	ათასი კაცი	340.2	343.0	346.3	349.0	351.9	-	-
			%	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	-	-
3.	მშპ, მიმდინარე ფასებში,	საქართველო	მლნ. ლარი	35 836.0	40 761.7	44 599.3	49 252.7	49 266.7	60.0	-
			%	100	100	100	100	100	100	-
		აჭარა	მლნ. ლარი	3000.4	3059.6	3491.5	4 377.1	3832.4	-	-
			%	9.5	8.7	9.0	10.1	8.9	-	-
4.	მშპ ერთ სულ მოსახლეზე უმუშევრობის დონე ⁶	საქართველო	ლარი	9 613.9	10933.9	11968.0	13239.4	13234. 1	-	-
			აჭარა	ლარი	8819.5	8920.1	10082.3	12541.8	10890.6	-
		აჭარა ⁶	%	21.7	21.6	19.2	17.6	18.5	20.5	-
			%	31.2	22.5	18.3	17.6	18.7	19.2	-

5. <https://www.geostat.ge/media/45150/სამუშაო-მაღის-მაჩვენებლები-%28დასაქმება-და-უმუშევრობა%29---2021.pdf>

6 დასაქმება და უმუშევრობა, <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/683/dasakmeba-umushevropa>

5.	დაქირავებით	საქართველო	ლარი	900.4	999.1	1068.3	1129.5	1191.0	1304.5	-
	დასაქმებულთა საშუალო თვიური ხელფასი	აჭარა	ლარი	845.4	848.5	928.7	1019.0	995.6	1290	-

წყარო: ცხრილი შედგენილია ავტორის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით - <https://www.geostat.ge>

ცხრილში (იხ. ცხრილი №1) ასევე, წარმოდგენილია დაქირავებით დასაქმებულთა საშუალო წლიური ხელფასის მაჩვენებლები აჭარის ა.რ.-ში და ქვეყანაში. ქვეყნის მასშტაბით აღნიშნული მაჩვენებლის მნიშვნელობა 2020 წელს შეადგენდა 1191.0 ლარს, ხოლო აჭარის ა.რ.-ში 995.6 ლარს. სიტუაცია გარკვეულწილად შეიცვალა 2021 წელს. კერძოდ, ქვეყნის მასშტაბით ეს მაჩვენებელი შეადგენდა 1304.5 ლარს, ხოლო აჭარაში - 1290 ლარს.

წარმოდგენილი მონაცემების ანალიზი ცხადყოფს, რომ აჭარის ა.რ.-ს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში, თუმცა, რიგი ეკონომიკური მაჩვენებლები (უმუშევრობის დონე, მშპ ერთ სულ მოსახლეზე, საშუალო ხელფასი) საჭიროებს გაუმჯობესებას და მინიმუმ ქვეყნის საშუალო მაჩვენებლებთან გათანაბრებას, რისთვისაც აუცილებელია რეგიონის ყველა პოტენციური შესაძლებლობის ეფექტური გამოყენება.

ქვეყნის წინაშე არსებულ დემოგრაფიული ხასიათის გამოწვევის საშიშ ტენდენციებზე მიუთითებს საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობის სტატისტიკური მაჩვენებლები, რომელიც წარმოდგენილია ცხრილში (იხ. ცხრილი №2).

ცხრილი №2

საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობის სტატისტიკური მაჩვენებლები (2015-2022 წელი, ათასი კაცი)

		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
საქართველო		3 721.9	3 728.6	3 726.4	3 729.6	3 723.5	3 716.9	3 728.6	3 688.6	
1.	ქ. თბილისი	ათასი	1 115.7	1 132.0	1 145.5	1 158.7	1 171.1	1 184.8	1 202.7	1 201.8
		%	30.0	30.4	30.7	31.1	31.5	31.99	32.3	32.6
2.	აჭარა	ათასი	336.6	340.2	343	346.3	349	351.9	354.9	355.5
		% ⁷	9.0	9.1	9.2	9.3	9.4	9.45	9.5	9.6
3.	გურია	ათასი	113.3	112.4	111.5	110.5	109.4	108.1	107.1	105.3
		%	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	2.9	2.9	2.9
4.	იმერეთი	ათასი	531	523.7	514.4	507	497.4	487	481.5	466.6
		%	14.3	14.0	13.8	13.6	13.4	13.1	12.9	12.6

7. შენიშვნა: %-ით აღნიშნულია რეგიონის მოსახლეობის წილი ქვეყნის მოსახლეობის რიცხოვნობაში

5.	კახეთი	ათასი	318.8	317.8	315.9	314.7	312.5	310.1	309.6	304.9
		%	8.6	8.5	8.5	8.4	8.4	8.3	8.3	8.3
6.	მცხეთა-მთიანეთი	ათასი	94.1	94.1	93.9	93.9	93.6	93.3	93.4	92.4
		%	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5	2.5
7.	რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	ათასი	32.2	31.5	30.8	30.2	29.7	29.1	28.5	27.6
		%	0.9	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8
8.	სამეგრელო-ზემო სვანეთი	ათასი	331.8	328.4	324.2	320.8	316.2	311.1	308.4	301.2
		%	8.9	8.8	8.7	8.6	8.5	8.4	8.3	8.2
9.	სამცხე-ჯავახეთი	ათასი	160.3	158.7	157.2	155.9	154.1	152.1	151.1	148.3
		%	4.3	4.3	4.2	4.2	4.1	4.1	4.1	4.0
10.	ქვემო ქართლი	ათასი	425.2	428	429.7	432.3	433.2	434.2	437.3	434.5
		%	11.4	11.5	11.5	11.6	11.6	11.7	11.7	11.8
11.	შიდა ქართლი	ათასი	262.9	261.9	260.4	259.3	257.3	255.1	254.1	250.5
		%	7.1	7.0	7.0	7.0	6.9	6.9	6.8	6.8

წყარო: ცხრილი შედგენილია ავტორის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით - <https://www.geostat.ge>

წარმოდგენილი მაჩვენებლებით ირკვევა, რომ 2022 წელს, 2016 წელთან შედარებით საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობა შემცირდა 40 000 კაცით, რაც მკაფიოდ გამოკვეთილი ნეგატიური ტენდენციაა. გარდა ამისა, აღსანიშნავია ისიც, რომ საქართველოს 13 რეგიონიდან ათში (გარდა თბილისის, აჭარის და ქვემო ქართლის რეგიონებისა) ფიქსირდება მოსახლეობის რაოდენობის შემცირების ტენდენციები. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ქვეყნის დედაქალაქის მოსახლეობის რაოდენობა შეადგენს ქვეყნის მოსახლეობის დაახლოებით მესამედს. ბოლო შვიდ წელიწადში (2015-2022 წ.წ.) თბილისის მოსახლეობის რიცხოვნობა გაზრდილია 2,6%-ით, რომლის ერთ-ერთი მიზეზიც არათანაბარი რეგიონული ეკონომიკური განვითარებაა.

აჭარის ა.რ.-ის მოსახლეობის რიცხოვნობის სტატისტიკური მაჩვენებლები წარმოდგენილია ცხრილი №3-ში (2015-2022 წ.წ.).

ცხრილი №3

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მინუციპალიტეტების მოსახლეობის რიცხოვნობის სტატისტიკური მაჩვენებლები (2015-2022 წელი, ათასი კაცი)

			2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
საქართველო			3721.9	3728.6	3726.4	3729.6	3723.5	3716.9	3728.6	3688.6	
1.	აჭარა	ათასი	336.6	340.2	343	346.3	349	351.9	354.9	355.5	
		% ⁸	9.0	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.5	9.6	
		საქალაქო									
		ათასი	187.1	190.1	192.6	195.2	197.7	200.6	203.5	204.9	
		დასახლება									
		% ⁹	55.6	55.9	56.2	56.4	56.6	57.0	57.3	57.6	
	სასოფლო	ათასი	149.5	150.0	150.4	151.1	151.4	151.3	151.4	150.6	
		%	44.4	44.1	43.8	43.6	43.4	43.0	42.7	42.4	
2.	ქ.ბათუმის მუნიციპალიტეტი	ათასი	155.2	158.2	160.8	163.4	166.0	169.1	172.1	173.7	
		%	46.1	46.5	46.9	47.2	47.6	48.1	48.5	48.9	
3.	ქედის მუნიციპალიტეტი	ათასი	16.7	16.8	16.8	16.8	16.8	16.8	16.7	16.6	
		%	5.0	4.9	4.9	4.9	4.8	4.8	4.7	4.7	
4.	ქობულეთის მუნიციპალიტეტი	ათასი	74.5	74.1	73.6	73.4	72.8	72.2	71.8	70.7	
		%	22.1	22.8	22.5	22.12	20.9	20.5	20.2	19.9	
5.	შუახევის მუნიციპალიტეტი	ათასი	15.2	15.1	15.1	15.1	15.1	15.0	14.9	14.8	
		%	4.5	4.4	4.4	4.4	4.3	4.3	4.2	4.2	
6.	ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი	ათასი	51.1	51.5	51.8	52.1	52.4	52.6	52.7	52.7	
		%	15.2	15.1	15.1	15.0	15.0	15.0	14.9	14.8	
7.	ხულოს მუნიციპალიტეტი	ათასი	24.0	24.5	25.0	25.5	25.9	26.3	26.6	26.8	
		%	7.1	7.2	7.3	7.4	7.4	7.5	7.5	7.5	

წყარო: ცხრილი შედგენილია ავტორის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით - <https://www.geostat.ge>

აჭარა ერთადერთი რეგიონია საქართველოში, რომლის მოსახლეობის რიცხოვნობაც არ შემცირებულა ბოლო წლების განმავლობაში, ხოლო 2022 წლის მონაცემებით მოსახლეობის რაოდენობის ზრდა საქართველოს მასშტაბით დაფიქსირდა მხოლოდ აჭარაში (2021 წელს მოსახლეობის რაოდენობა შეადგენდა 354 900 ადამიანს, 2022 წელს კი ფიქსირდება 355 500 ათასი).

თუ განვიხილავთ აჭარის ა.რ.-ის მუნიციპალიტეტებში მოსახლეობის რიცხოვნობის სტატისტიკურ მაჩვენებლებს, თვალსაჩინოა, რომ აჭარის მოსახლეობა იზრდება ქ. ბათუმისა და ხულოს მუნიციპალიტეტების მოსახლეობის ხარჯზე. ბათუმის მოსახლეობა 2022 წელს 2015 წელთან შედარებით გაიზარდა 2,8%-ით, ხოლო ამავე პერიოდში ხულოს მუნიციპალიტეტში -

8. შენიშვნა: აჭარის მოსახლეობის პროცენტული წილი საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობაში
9. შენიშვნა: აჭარის მუნიციპალიტეტების მოსახლეობის პროცენტული წილი აჭარის მოსახლეობის რიცხოვნობაში

0,4%-ით, თუმცა 2020-2022 წლებში ზრდის ტენდენცია უცვლელია - 0,4%!

თუმცა, უმუშევრობის არსებული დონე იმის ინდიკატორია, რომ შრომისუნარიანი მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი დაუსაქმებელია, ეს მაშინ, როცა არსებობს მუნიციპალიტეტებში აუმოქმედებელი რეზერვები ეკონომიკის ერთ-ერთ ყველაზე მზარდ, პერსპექტიულ და განვითარებად ინდუსტრიაში - ტურიზმში. ტურიზმის განვითარება უზრუნველყოფს დამატებითი შემოსავლების მიღებას, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას, ინფრასტრუქტურისა და ცხოვრების დონის გაუმჯობესებას, და შესაბამისად რეგიონის და ქვეყნის მდგრად ეკონომიკურ განვითარებას. [2]

ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის კვლევები¹⁰ ცხადყოფს, რომ ტურიზმის წილი საქართველოს მშპ-ში 2018-2021 წლების მონაცემებით დაახლოებით 5,9-დან 8,4%-ის ფარგლებში მერყეობს (იხ. ცხრილი №4).

ცხრილი №4

ტურიზმის წილი საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტის მაჩვენებელში

წელი	2018	2019	2020	2021
ტურიზმის სფეროს დამატებითი ღირებულება, სულ, (მლნ ლარი)	3 016	3 630	2 558	3 498
მათ შორის:				
სახმელეთო და წყლის ტრანსპორტი	987	1 099	1 235	1 476
საჰაერო ტრანსპორტი	109	154	87	138
განთავსება	1 185	1 559	637	1 096
საკვებით და სასმელებით მომსახურება	615	664	568	687
ტურისტული სააგენტოები, ტურ-ოპერატორები და სხვა დაჯავშნის მომსახურება და მათთან დაკავშირებული საქმიანობები	120	154	32	101
საქართველოს მშპ საბაზისო ფასებში	38 779	43 138	43 137	52 412
ტურიზმის წილი მშპ-ში	7.8%	8.4%	5.9%	6.7%

წყარო: ცხრილი შედგენილია ავტორის მიერ, წყაროზე დაყრდნობით -

<https://gnta.ge/ge/სტატისტიკა/>

ამგვარად, ტურიზმში არსებული მდგომარეობა მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე. საერთაშორისო ტენდენციების გაანალიზება ასევე ცხადყოფს, რომ ტურიზმის მდგრადი განვითარება ამცირებს მიგრაციის მასშტაბებს მაღალმთიანი რეგიონებიდან.[3]

ტურიზმი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია აჭარის ა.რ.-ს ეკონომიკურ განვითარებაში. ცხრილში (იხ. ცხრილი №5) წარმოდგენილია განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობების ეკონომიკურ საქმიანობაში შექმნილი მშპ მოცულობა საქართველოში, მათ შორის აჭარაში.

10. <https://gnta.ge/ge/სტატისტიკა/>

ცხრილი №5

განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობების ეკონომიკურ საქმიანობაში შექმნილი მშპ მოცულობა

მაჩვენებლები		2016	2017	2018	2019	2020	
მშპ, მიმდინარე ფასებში	საქართველო	(მლნ. ლარი)	35 836	40 762	44 599	49 253	49 267
	მათ შორის, აჭარის	(მლნ. ლარი)	3000	3060	3491.5	4 377	3832
	ავტონომიური რესპუბლიკაში						
განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობების ეკონომიკურ საქმიანობაში შექმნილი მშპ	საქართველო	(მლნ. ლარი)	1 054	1 438	1 800	2 223	1 205
		პროცენტული	3.3	4.1	4.6	5.2	2.8
		წილი მშპ-ში, %					
მშპ, მიმდინარე ფასებში	მათ შორის, აჭარის	(მლნ. ლარი)	226.1	278.4	318.8	450.6	220.4
	ავტონომიური რესპუბლიკაში						
		პროცენტული	7.5	9.1	9.1	10.3	5.8
		წილი მშპ-ში, %					

წყარო: ცხრილი შედგენილია ავტორის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებზე დაყრდნობით - <https://www.geostat.ge>

წარმოდგენილი მონაცემებით ირკვევა, რომ განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობების ეკონომიკურ საქმიანობის წილი აჭარის ა.რ.-ში 2020 წლის მონაცემებით 2-ჯერ აღემატება იგივე მაჩვენებლის წილს ქვეყნის მასშტაბით (აჭარის ა.რ.-ში განთავსების საშუალებებით უზრუნველყოფის და საკვების მიწოდების საქმიანობების ეკონომიკურ საქმიანობაში შექმნილი მშპ ს მოცულობამ 2021 წელს შეადგინა 220.4 მლნ ლარი, რაც აჭარის ა.რ.-ში შექმნილი მშპ-ს 5.8%-ია, ქვეყნის მასშტაბით იგივე პერიოდში იგივე ეკონომიკური საქმიანობით შექმნილი მშპ-ს მოცულობაა 49 266.7 მლნ ლარი, რაც ქვეყანაში შექმნილი მშპ-ს 2.8%-ია.

უდავოა, რომ აჭარის რეგიონი მდიდარია ტურისტული რესურსების პოტენციალით, თუმცა ზოგი აუმოქმედებელი რესურსის გამოყენება დაინტერესებს ადგილობრივ მოსახლეობას, განავითარებს ტურიზმის ინდუსტრიას და მუნიციპალიტეტებში გაზრდის კულტურული ტურიზმის კერებს!

ტურიზმის მნიშვნელობა აჭარის ეკონომიკურ განვითარებაში უმნიშვნელოვანესია და ეროვნული მეურნეობის დარგების დაბალი განვითარების (ზოგიერთი დარგის სრულიად განუვითარებლობის) პირობებში დღეს ფაქტობრივად ეს ყველაზე საიმედო, განვითარებადი და პერსპექტიული დარგია, რომელიც პოტენციურად უზრუნველყოფს უმუშევართა დასაქმებას.

ტურიზმის ინდუსტრიის მრავალფეროვან ერთობლიობაში განსაკუთრებულ ადგილს

იკავებს სამუზეუმო ტურიზმი. ეს სფერო მსოფლიოშია აღიარებული და არც საქართველო უნდა იყოს გამონაკლისი.

გვსურს შეგახსენოთ სასიქადულო მამულიშვილის, მიხეილ ჯავახიშვილის სიტყვები: „მუზეუმს ისეთივე დიდი მნიშვნელობა აქვს ჩვენთვის, როგორც გიმნაზიას... ან ქართულ თეატრს და რამდენიმე სკოლას. მისი მნიშვნელობა და სარგებლობა უხმო და უჩინარია, ვითარცა სარგებლობა თეატრისა, მხატვრობისა, მუსიკისა, ლიტერატურისა, სამშობლო ენისა და ყოველგვარი სულიერი შემოქმედებისა, მაგრამ იმათთვის, ვისაც კიდევ სწამს ჩვენი ეროვნული სიცოცხლის უნარი და ჩვენი მომავალი, იგი ხილულიც არის, ასაზომიც და გასაზომიც“.[4. გვ.3].

სწორედ ამ სულიერი და მატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის შენახვა-აღდგენა-განვითარება და მათი ვიზიტორთათვის გაზიარება უდევს საფუძვლად ჩვენს იდეას, რაც გამოიხატება კომპლექსური სამუზეუმო დაწესებულებების შექმნის შესაძლებლობებში აჭარის მაღალმთიანეთში.

სამუზეუმო მოგზაურობა წარმოადგენს კულტურული ტურიზმის განსაკუთრებულ ფორმას. [5]. თუმცა, ეს მნიშვნელოვანი მიმართულება ყურადღების მიღმა რჩება სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან. მხედველობაში გვაქვს, როგორც ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია და ასევე, აჭარის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი. მაგალითად, ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციის ვებ-გვერდზე დევს ორი უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტი¹¹:

– „საქართველოს ტურიზმის სტრატეგია 2025“, რომელშიც ტერმინი მუზეუმი მხოლოდ ერთხელ არის ნახსენები, ისიც ასეთ კონტექსტში „არქეოლოგიური გათხრების ადგილებისა და მუზეუმების შენობების გამოყენება დროებითი და თემატური გამოფენების მოწყობის მიზნით“;

- „საქართველოს ეკოტურიზმის სტრატეგია - 2030“, რომელშიც ტერმინი მუზეუმი საერთოდ არ არის ნახსენები.

აჭარის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტის ოფიციალურ ვებ-გვერდზე¹² „სად წახვიდე“ ჩამონათვალში მუზეუმები ცალკე გამოყოფილი არ არის. მხოლოდ ნიგაზეულის და მაჭახლის ხეობის ტურისტული პოტენციალის აღწერით ნაწილში ნახსენებია შესაბამისი მუზეუმები. თუმცა იგივე ვებ-გვერდის „კულტურული ძეგლები“ ნაწილში აჭარაში არსებული მუზეუმების მხოლოდ ნაწილია მითითებული:

- გონიო აფსაროსის ციხე მუზეუმი;
- ბათუმის არქეოლოგიური მუზეუმი;
- ეთნოგრაფიული მუზეუმი „ბორჯღალო“;

11. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, <https://gnta.ge/ge/საჯარო-ინფორმაცია/>

12. აჭარის ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტი, <http://adjara.gov.ge/branches/default.aspx?gid=7?pid=208&gid=7>

- აჭარის ხელოვნების მუზეუმი;
- ხარიტონ ახვლედიანის მუზეუმი;
- ძმები ნობელების სახელობის ტექნოლოგიური მუზეუმი;
- ილია ჭავჭავაძის მუზეუმი;

სსიპ აჭარის მუზეუმის - „აჭარის მუზეუმი“ (შეიქმნა 2018 წელს), ვებ გვერდზე¹³ მითითებულია, რომ მასში გაერთიანებულია:

- ბათუმის არქეოლოგიური მუზეუმი;
- აჭარის ხელოვნების მუზეუმი;
- აჭარის ხარიტონ ახვლედიანის სახელობის მუზეუმი;
- ძმები ნობელების სახელობის ტექნოლოგიური მუზეუმი;
- მემედ აბაშიძის სახელობის სახლ-მუზეუმი;
- რელიგიის მუზეუმი.

აღნიშნულ ჩამონათვალში არ იძებნება მაღალმთიან აჭარაში არსებული სამუზეუმო დაწესებულებები.

შედარებით უკეთესი მდგომარეობაა ტურიზმის სფეროში მოქმედი კომპანიების მხრიდან მუზეუმებთან დამოკიდებულებაში. მაგ. საქართველოს ტუროპერატორის „Bettravel“-ის ვებ გვერდზე¹⁴ <http://bettravel.ge/index.php?hide=geadj> - იძებნება აჭარის შემდეგი სამუზეუმო დაწესებულებები:

1. აჭარის ხარიტონ ახვლედიანის სახელობის მუზეუმი
2. აჭარის ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმი
3. ბათუმის არქეოლოგიური მუზეუმი
4. ძმები ნობელების სახელობის ბათუმის ტექნოლოგიური მუზეუმი
5. პეტრა-ციხის არქეოლოგიურ-არქიტექტურული მუზეუმ-ნაკრძალი
6. გონიო-ავსაროსის არქეოლოგიურ-არქიტექტურული მუზეუმ-ნაკრძალი
7. მაჭახელას ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი
8. ახალშენის მუზეუმი
9. მეჯინისწყლის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმი
10. შუახევის ეთნოგრაფიული მუზეუმი
11. ნიგაზეულის სელიმ ხიმშიაშვილის მუზეუმი
12. კვიახიძეების მხარეთმცოდნეობის მუზეუმი
13. ხულოს მხარეთმცოდნეობის მუზეუმი
14. სხალთის შერიფ ხიმშიაშვილის სახლ-მუზეუმი
15. ქედის ისტორიული მუზეუმი

13. სსიპ აჭარის მუზეუმი, <https://ajaramuseums.ge>

14. საქართველოს ტუროპერატორის „Bettravel“, <http://bettravel.ge/index.php?hide=gemus>

თუმცა, ეს ჩამონათვალი გაცილებით მრავალრიცხოვანი იქნებოდა, რომ ასახულიყო მაღალმთიანი აჭარის ყველა ის პოტენციური ობიექტი, სადაც დაგროვილია უამრავი სიძველეები და ტრადიციული ფასეულობები, სადაც ნამდვილად არის შესაძლებელი კომპლექსური მუზეუმების შექმნის ორგანიზება, რათა გადავარჩინოთ და არ დავკარგოთ მდიდარი კულტურული მემკვიდრეობა, რომელიც ვიზიტორთათვის აღმოჩენა იქნება.

საქართველოს კანონი „მუზეუმების შესახებ“¹⁵ - განმარტავს, რომ: „სამუზეუმო ნივთი არის - მუზეუმის ფონდში დაცული კულტურული ფასეულობა, მატერიალური და სულიერი კულტურის ძეგლი, კულტურის უძრავი ძეგლის ფრაგმენტული ნაწილი ან კულტურის ძეგლის ნიშნის მქონე ანტიკვარული საგანი“. ჩვენი აზრით, არ უნდა დაიკარგოს მაღალმთიან აჭარაში არსებული კულტურის ძეგლის ნიშნის მქონე არცერთი ანტიკვარული ნივთი, რომელიც დამთვალიერებელთათვის წარსადგენად სავარაუდოდ მოითხოვს მათი იერ-სახის აღდგენის სარესტავრაციო სამუშაოებში დახმარებას, და ეს სპეციალისტების დახმარების გარეშე ალბათ შეუძლებელი იქნება.

ვფიქრობთ, შესაბამისმა სტრუქტურებმა უნდა უზრუნველყონ მხარდამჭერი პროექტების შემუშავება აჭარის მაღალმთიანეთში კომპლექსური სამუზეუმო დაწესებულებების შექმნის შესაძლებლობებთან დაკავშირებით, რადგან ხელშეწყობის გარეშე დაიკარგება ის მნიშვნელოვანი, ნებისმიერი ქართველი თუ უცხოელი ვიზიტორისთვის საინტერესო და მდიდარი კულტურული მემკვიდრეობა, რაც ჯერ კიდევ არსებობს (შემორჩენილია) მუნიციპალიტეტებში. კომპლექსური მუზეუმების შექმნა ხელს შეუწყობს მაღალმთიანეთში ტურიზმის, და შესაბამისად, ეკონომიკურ განვითარებას

15. საქართველოს კანონი მუზეუმების შესახებ, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/15508?publication=7>

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები:

1. საქართველოს მაღალმთიანი დასახლებების განვითარების 2019-2023 წლების სტრატეგია, <file:///C:/Users/gmamu/Downloads/strategy%20-%20geo.pdf> [1]
2. Sana Naseem, „The Role of Tourism in Economic Growth: Empirical Evidence from Saudi Arabia“, *Economies* 2021, 9(3), 117, <https://www.mdpi.com/2227-7099/9/3/117> , [2]
3. მედეა მელაშვილი, ნუნუ ქისტაური, ქეთევან ქველიძე, „მდგრადი ტურიზმი და მისი როლი ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში“, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციები, «ეკონომიკა – XXI საუკუნე». [3]
4. ერმილე მესხია, „მუზეოლოგია“. ბათუმი, 2014; 566 გვ. [4]
5. ნიკო კვარაცხელია, „კულტურული ტურიზმი“, თბილისი, 2009; 89 გვ. [5]
6. <https://digitallibrary.tsu.ge/book/2019/july/dissertations/kulturuli%20turizmi.pdf>
7. <https://www.geostat.ge/media/48925/> დემოგრაფიული-ვითარება-საქართველოში -2021. pdf
8. <https://www.geostat.ge/media/45150/> სამუშაო-ძალის-მაჩვენებლები-%28დასაქმება-და-უმუშევრობა%29---2021.pdf
9. დასაქმება და უმუშევრობა, <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/683/dasakmeba-umushevropa>
10. <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/93/regionuli-statistika>
11. საქართველოს კანონი „მუზეუმების შესახებ“ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/15508?publication=6>
12. ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, საქართველოს ტურიზმის სტრატეგია 2025., <https://gnta.ge/ge/საჯარო-ინფორმაცია/>